

22. FUNCIONARIS

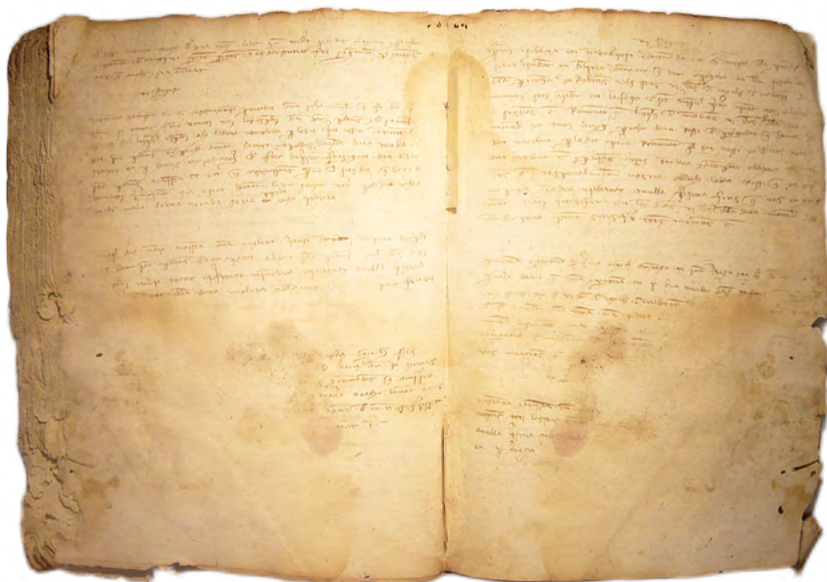
Detalls dels càrrecs administratius

L'equip municipal s'organitzava poc a poc durant el segle XIV. Els primers anys mancà per col·locar el clavari: mestre de les claus i tresorer que custodiava els diners comuns, i l'oidor de comptes per repassar els ingressos i dades. Hi havia notaris a Ciutat des de la Conquesta, però no sabem quan es nomenà el primer notari escrivà reial a la nostra vila per estendre documents i cartes oficials, ajudat per un *porter de lletres* que feia de correu de les cartes i notificacions, principalment entre Binissalem i Ciutat.

El notari tenia una formació específica i excepcional i era nomenat pel rei. Per ser notari s'havia de tenir més de 25 anys i haver completat una llarga formació. A part de redactar documents, ell tenia la responsabilitat d'assessorar el batle sobre la llei i ajudar-lo a retre comptes al final del seu mandat. Guardava els arxius municipals, que aleshores comprenien la Cúria Reial. Aquests arxius tractaven causes i adjudicacions, subhastes i obligacions, a més del manteniment de comptes, i de les comunicacions amb el lloctinent reial, al segle XIV conegut com a governador, amb el Procurador reial, i amb altres branques del govern reial.

A l'escrivania

A Binissalem coneixem alguns dels escrivans del segle XIV: el notari Jacme Cerdà, que no dubtava d'interposar les seves opinions

personals en els procediments que transcrivia (*Judicis 1*); el notari Pere Terrassa amb els seus complicats negocis immobiliaris (RRV2 p. 22, 26, etc.); el desacreditat notari Francesc Salom (RRV2, p. 22, etc.), o Bernat Robert (Francesc Canals, 1989, p. 8) que va redactar el primer inventari de l'arxiu municipal. Per desgràcia no tots els documents de la Cúria que encara existeixen es poden llegir avui, i alguns només parcialment. El paper i la tinta es conserva d'una manera extraordinària tot i el desgast del temps i un tractament despreocupat. Una gran part de la seva deterioració resultà d'un foc que ocorregué a l'arxiu de l'ajuntament a finals del segle XIX i, sobretot, de la copiosa aigua que empraren per extingir-ho.

L'ambient en el qual treballava un escrivà municipal fou contrari a l'ambient d'un convent on es fabricaven llibres; una

Exemple d'un document del 1333-4, danyat per l'aigua emprada per extingir el foc a l'arxiu de l'ajuntament de Binissalem, l'any 1901. [Fig. 145]

Un escriptori del segle XIII treballa a la seva cadira que té un escriptori lligat. Les seves eines són la ploma i un ganivet per esmolat-la a més d'alinejar i fixar el full de paper. Ens sembla difícilíssim escriure ràpidament així. [Fig. 146]

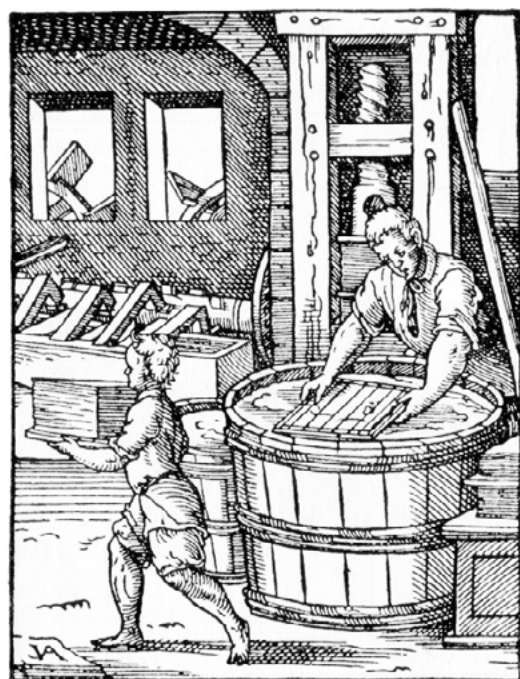
escriptura laboriosa i decorativa. Així podem tenir la impressió que tots els documents d'escripció són il·legibles. El fet està en què els escriptors notaris empraven unes abreviacions i una lletra coneguda com 'la cursiva del notari', que els facilitaven l'escriptura ràpida amb les eines primitives al seu abast. La ploma era una ploma de veres, que havia de ser esmolada constantment, i la tinta, que ha durat tants de segles, fou una mescla de productes naturals, amb l'exacte grau d'espessor per escriure amb la ploma. Per les il·lustracions d'escriptors que tenim, sembla que l'escriptor treballava damunt d'una taula portàtil quasi vertical amb la ploma perpendicular al full de paper per tenir millors resultats.

Si és bastant difícil per nosaltres llegir els seus documents, en part és perquè moltes vegades havien d'escriure directament

de paraula escoltada, fent un miracle de transcripció ràpida.

Encara que els àrabs ja havien emprat paper molt abans, el rei En Jaume fou un dels primers monarques cristians en substituir el pergami en els documents oficials. El paper era més barat que el pergami i s'alliberava als escriptors de la necessitat d'economitzar tant en material quan escriuen.

Fou normal que distintes classes de document fossin enquadrades en el mateix llibre 'extraordinari' de fulls, que es referien a un any concret. Hi havia un despatx

Una fàbrica de paper al costat d'un riu a Alemanya el segle XVI.

La tècnica necessària per fabricar paper es va desenvolupar a Xina fa 2.000 anys. Al fi del segle VIII es va conèixer a Bagdad, on milloraren el procés. Arribà a Europa amb les conquestes musulmanes prop del 950, i a la vila de Xàtiva, a València; la primera fàbrica de paper es fundà vers l'any 1150. Fou un centre important de la fabricació de paper quan el rei En Jaume ho conquerí. Tots els monarques de la dinastia que seguí empraven el paper en documents oficials; eren entre els primers reis de fer-ho i donaven suport a les innovacions en la seva producció. En general, el paper antic és de millor qualitat que el fabricat avui. [Fig. 147]

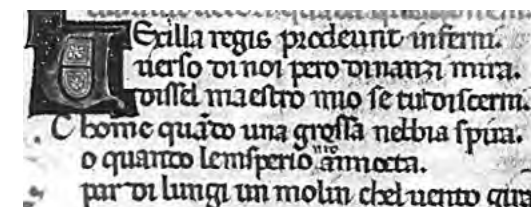
La gala, que triturada i deixada en remull amb aigua o vinagre era el principal ingredient de la tinta que s'usava a l'àrea mediterrània a l'època. L'altre era sulfat de ferro que es troba a la Península. Al líquid s'hi afegia goma aràbiga per espessir-lo. Cada escriptor tenia la seva pròpia recepta. [Fig. 148]

d'escripció, però fins al segle XVI, quan les viles assumeixen una responsabilitat addicional de recaptar impostos o *talls*, no se solia tenir un edifici especialment dedicat als afers municipals. Els notaris, que no treballaven en exclusiva per a l'administració, tenien el gran poder d'ésser els conservadors de les escriptures públiques (en caixes de fusta)*, un poder del qual a vegades abusaven, retenint documents requerits per altres oficials o usuaris.

Es pagava el privilegi de ser escriptor i el seu càrrec podia ser concedit per anys i fins i tot ser hereditari. Per exemple: "1392, 19 maig. - El rei Joan concedeix l'escripció de Rubines a Miquel Badia notari durant la seva vida i després passarà al seu hereu" (RRV2 p.31).

Per reglament l'escriptor notari no podia ser clergue. "1343, 2 octubre.- Com Jaume Gelabert que regia l'escripció de Rubines és clergue tonsurat per això és cessat i en lloc seu hi és posat Bartomeu Roca" (RRV2, p. 14). (Tanmateix no sabem si un binissalemer 'vell' podia ser destituït amb tanta facilitat).

La 'llicència' o lloguer que pagava l'oficial qui regentava l'escripció reial de Binissalem fou relativament cara: el 1327 es pagaren 2 lliures mentre el batle pagava 2 ll. 17 sous (RRV2, p. 10). També sofrí una notable inflació

Exemple d'un llibre fet a Itàlia al segle XIV. La font 'rotunda' fou emprada al sud d'Europa des del segle XII al XV. És més fàcil desxifrar que la 'cursiva del notari' de documents quotidians. Vegeu la figura 145 d'aquest capítol, com a exemple. Vegeu també la Butlla papal de 1248 a la pàgina 36, escrita en la 'minúscula papal' típica dels documents del Vaticà, un estil molt formal. [Fig. 149]

al llarg del segle. El 1364 el notari pagava 5 ll. (RRV2, p. 21) per un any, i el 1387 l'escripció reial "fa pensió anual de 25 lliures" mentre altres càrrecs, com el carceller, pagaven una lliura (RRV2, p.30). A vegades un notari llogava el seu ofici a un altre.

Altres funcionaris locals

A partir de l'any 1336 s'adjunta el càrrec de mostassaf als oficials de la part forana. Ell era responsable del mercat, els pesos i mesures, a més de vigilar els serveis públics, carrers, camins i ponts. Encara que depenia del batle, es podria dir de manera general que el mostassaf era responsable de les instal·lacions i subministres mentre que la responsabilitat del batle estava centrada en les persones i la propietat. Eren els dos oficials més directament responsables del benestar dels veïns. El primer mostassaf que tenim documentat a Binissalem és a l'any 1342-43. Ell pagà 9 sous i 9 diners per la seva plaça (RRV2, p. 13). El 1342 fou l'any en què començà a funcionar el mercat oficial amb edifici propi que havia fet més necessari tenir un mostassaf. Per falta encara de forces d'ordre, fou a vegades un càrrec arriscat; portava armes i hi va haver mostassafs que foren assassinats.

(*) "[...] per portar una caixa d'escriptures del notari Francesc Salom [...]" (RRV2, p. 29) a l'any 1384.

Creant la vila de Binissalem

Un mosaic de cent-cinquanta anys del Regne de Mallorca,
des del 1231

Pel que fa a les imatges, fotografies i il·lustracions: Atès que algunes fotografies, imatges i il·lustracions contingudes en aquesta obra han estat realitzades per tercers, la reutilització i difusió d'aquestes no està coberta per la llicència Creative Commons ni per cap altra llicència, per la qual cosa la seva utilització serà responsabilitat de la persona que en faci ús. En cas que un tercer trobàs que en aquesta obra s'ha fet un ús no autoritzat de les seves imatges, fotografies o il·lustracions pregam que es posi en contacte amb info@creantbinissalem.com per a la seva retirada o correcció.